# GIPOLAKTATSIYANI DAVOLASH VA OLDINI OLISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI (ADABIYOTLAR SHARHI)

**Bazarova Nigina Sabirjanovna**
*Samarqand Davlat tibbiyot universiteti PhD*
*Samarkand, Uzbekistan*
**Xamidova O‘g‘iloy Yusuf qizi**
*Buxoro Davlat tibbiyot instituti, magistr*
*Buxoro, Uzbekistan*

**Annotation.** Hypogalactia is a pathological condition characterized by insufficient breast milk production during the postpartum period, which negatively affects infant nutrition and health. This literature review analyzes modern scientific data on the etiology, pathogenesis, treatment, and prevention of hypogalactia. Particular attention is given to pharmacological, phytotherapeutic, and psychological approaches to lactation support. The effectiveness of galactagogues, hormonal regulation, and preventive strategies is discussed. The findings indicate that a comprehensive and integrated approach is the most effective method for managing hypogalactia. Breast milk is the most optimal source of nutrition for infants, providing essential nutrients, immune protection, and bioactive compounds necessary for healthy growth and development. According to the World Health Organization, exclusive breastfeeding during the first six months of life is strongly recommended. However, hypogalactia remains a significant factor contributing to early cessation of breastfeeding.Hypogalactia may result from hormonal imbalance, psychological stress, improper breastfeeding techniques, maternal health disorders, and inadequate nutrition. These factors disrupt the physiological regulation of lactation, primarily involving prolactin and oxytocin secretion. Therefore, the development and implementation of effective treatment and preventive strategies for hypogalactia are of great clinical importance.

**Keywords**: hypogalactia, lactation, breastfeeding, galactagogues, phytotherapy.

**Аннотация.** Гипогалактия — патологическое состояние, характеризующееся недостаточной выработкой грудного молока в послеродовом периоде, что отрицательно сказывается на питании и здоровье новорождённых. В данном обзоре литературы проанализированы современные научные данные об этиологии, патогенезе, методах лечения и профилактики гипогалактии. Особое внимание уделено фармакологическим, фитотерапевтическим и психологическим подходам к поддержке лактации. Рассматривается эффективность галактогогов, гормональной регуляции и профилактических стратегий. Полученные данные свидетельствуют о том, что комплексный и интегрированный подход является наиболее эффективным методом ведения



ISSN 3030-3907

пациенток с гипогалактией. Грудное молоко является оптимальным источником питания для младенцев, обеспечивая их необходимыми питательными веществами, иммунной защитой и биологически активными соединениями, необходимыми для здорового роста и развития. Согласно рекомендациям Всемирной организации здравоохранения, исключительно грудное вскармливание в течение первых шести месяцев жизни является приоритетным. Однако гипогалактия остаётся значимым фактором, способствующим раннему прекращению грудного вскармливания. Гипогалактия может развиваться вследствие гормонального дисбаланса, психологического стресса, неправильной техники грудного вскармливания, хронических заболеваний матери и недостаточного питания. Указанные факторы нарушают физиологическую регуляцию лактации, прежде всего связанную с секрецией пролактина и окситоцина. В связи с этим разработка и внедрение эффективных методов лечения и профилактики гипогалактии имеют важное клиническое значение.

**Ключевые слова:** гипогалактия, лактация, грудное вскармливание, галактогоги, фитотерапия.

**Annotatsiya.** Gipolaktatsiya tug‘ruqdan keyingi davrda ona sutining yetarli darajada ajralmasligi bilan tavsiflanadigan patologik holat bo‘lib, chaqaloqlar salomatligi va rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur adabiyotlar sharhida gipolaktatsiyaning farmatsevtik jihatdan muhim bo‘lgan etiologik omillari, patogenezi, uni davolash va oldini olishning zamonaviy farmakologik hamda fitoterapevtik yondashuvlari tahlil qilingan. Galaktogog dori vositalari, o‘simlik xomashyolari asosida tayyorlangan preparatlar va ularning samaradorligi ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Tadqiqotlar tahlili gipolaktatsiyani davolashda kompleks, dalillarga asoslangan yondashuvning yuqori samaradorligini ko‘rsatadi.

**Kalit so‘zlar:** gipolaktatsiya, laktatsiya, galaktogoglar, fitoterapiya, farmatsiya.

## KIRISH

Ona suti chaqaloq organizmi uchun eng muhim biologik oziqa manbai bo‘lib, uning tarkibida oqsillar, yog‘lar, uglevodlar, vitaminlar, mikroelementlar, immunoglobulinlar va biologik faol moddalar mavjud. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti chaqaloqlar hayotining dastlabki 6 oyi davomida faqat ona suti bilan oziqlantirishni tavsiya etadi [1]. Biroq amaliyotda gipolaktatsiya holatlari keng tarqalgan bo‘lib, emizishning erta to‘xtatilishiga olib kelmoqda.

Farmatsiya nuqtai nazaridan gipolaktatsiya muammosi alohida ahamiyatga ega, chunki ushbu holatni korreksiyalashda dori vositalari, biologik faol qo‘shimchalar va fitopreparatlar muhim o‘rin tutadi. Gipolaktatsiyani davolash va



ISSN 3030-3907

oldini olishda samarali, xavfsiz va yaxshi o‘zlashtiriladigan vositalarni tanlash dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

**GIPOLAKTATSIYA TUSHUNCHASI VA TASNIFI.** Ilmiy adabiyotlarda gipolaktatsiya ona sutining fiziologik ehtiyojdan kam ajralishi bilan kechuvchi holat sifatida ta’riflanadi [2]. Gipolaktatsiya birlamchi va ikkilamchi shakllarga bo‘linadi. Birlamchi gipolaktatsiya sut bezlarining rivojlanishidagi anatomik yoki gormonal nuqsonlar bilan bog‘liq bo‘lsa, ikkilamchi gipolaktatsiya tashqi va ichki omillar ta’siri natijasida rivojlanadi.Farmatsevtik adabiyotlarda ko‘proq ikkilamchi gipolaktatsiya uchrashi va u dori vositalari hamda qo‘shimchalar bilan korreksiyaga moyil ekanligi ta’kidlanadi [3]. **Gipolaktatsiyaning etiologik omillari.** Gipolaktatsiya rivojlanishiga olib keluvchi omillar ko‘p omilli bo‘lib, quyidagi guruhlarga bo‘linadi: **Gormonal omillar.** Laktatsiya jarayoni asosan prolaktin va oksitotsin gormonlari orqali boshqariladi. Prolaktin sut sintezini ta’minlasa, oksitotsin sutning chiqarilishini rag‘batlantiradi. Dopamin faolligining oshishi prolaktin sekretsiyasini susaytirib, gipolaktatsiyaga olib keladi [4]. **Psixoemotsional va ijtimoiy omillar.** Stress, tug‘ruqdan keyingi depressiya, ruhiy zo‘riqish oksitotsin refleksini susaytiradi va sut ajralishini kamaytiradi [5]. Bundan tashqari, noto‘g‘ri emizish texnikasi va emizish oralig‘ining buzilishi ham gipolaktatsiyani kuchaytiruvchi omil hisoblanadi.

**Gipolaktatsiya patogenezi.** Gipolaktatsiya patogenezida gipotalamo-gipofizar-sut bezi tizimi muhim o‘rin tutadi. Prolaktin sekretsiyasining pasayishi alveolyar hujayralarda sut sintezining kamayishiga olib keladi [6]. Oksitotsin refleksining buzilishi esa sutning chiqarilish jarayonini cheklaydi.So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda oksidlovchi stress, vitamin va mikroelementlar yetishmovchiligi ham laktatsiya jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlangan [7].

**Gipolaktatsiyani davolashda farmakologik yondashuvlar.**Farmatsevtik amaliyotda gipolaktatsiyani davolashda asosan prolaktin sekretsiyasini oshiruvchi preparatlar qo‘llaniladi. Domperidon va metoklopramid dopamin antagonistlari bo‘lib, prolaktin darajasini oshirish orqali laktatsiyani kuchaytiradi [8].Biroq ilmiy adabiyotlarda ushbu preparatlarning yurak-qon tomir tizimiga ta’siri va boshqa nojo‘ya holatlarni chaqirishi mumkinligi qayd etilgan [9]. Shu sababli farmakologik davolash individual yondashuv asosida va shifokor nazorati ostida olib borilishi lozim.

**Fitoterapevtik va biologik faol moddalar.**Farmatsiyada fitoterapiya gipolaktatsiyani davolashda istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi. Shivit urug‘i (Anethum graveolens), fenxel (Foeniculum vulgare), arpabodiyon va zira galaktogog xususiyatga ega o‘simliklar sifatida adabiyotlarda keng yoritilgan



ISSN 3030-3907

[10].Ushbu o‘simliklar tarkibidagi flavonoidlar, efir moylari va fitosterollar prolaktin sekretsiyasini rag‘batlantirishi mumkin. Fitopreparatlarning kam toksikligi va yaxshi o‘zlashtirilishi ularni farmatsevtik amaliyotda keng qo‘llash imkonini beradi [11].

**Gipolaktatsiyaning oldini olishda farmatsevtik yondashuvlar.**Profilaktik maqsadda vitamin-mineral komplekslar, biologik faol qo‘shimchalar va adaptogen vositalardan foydalanish tavsiya etiladi [12]. Muvozanatli ovqatlanish va yetarli suyuqlik qabul qilish laktatsiyani qo‘llab-quvvatlovchi muhim omillar hisoblanadi.Farmatsevtlar tomonidan onalarga dori vositalarini to‘g‘ri tanlash va qo‘llash bo‘yicha maslahatlar berilishi gipolaktatsiyaning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

**Galaktogog vositalarning farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlari.** Galaktogog dori vositalarining farmakodinamik ta’siri asosan dopamin retseptorlarini bloklash orqali prolaktin sekretsiyasini oshirishga qaratilgan. Domperidon periferik dopamin $D_2$-retseptorlarini bloklab, gipofizda prolaktin ajralishini kuchaytiradi. Metoklopramid esa markaziy va periferik ta’sir ko‘rsatib, laktatsiyani faollashtiradi.Farmakokinetik jihatdan domperidonning gematoensefalik to‘siqdan kam o‘tishi uni metoklopramidga nisbatan xavfsizroq qiladi. Shu sababli zamonaviy farmatsevtik amaliyotda domperidon ko‘proq afzal ko‘rilmoqda. Biroq uzoq muddatli qo‘llashda QT oralig‘ining uzayishi xavfi mavjudligi adabiyotlarda qayd etilgan .

**Gormon bo‘lmagan galaktogoglar va ularning afzalliklari.**So‘nggi yillarda gormon bo‘lmagan galaktogoglarga qiziqish ortib bormoqda. Bular jumlasiga aminokislotalar, B guruhi vitaminlari, omega-3 yog‘ kislotalari va mikroelementlar kiradi. Ushbu moddalar sut bezlari metabolizmini yaxshilab, laktatsiya jarayonini bilvosita qo‘llab-quvvatlaydi.Ayniqsa, $B_6$ vitamini va magniy kombinatsiyasi asab tizimini barqarorlashtirib, oksitotsin refleksini kuchaytirishi aniqlangan. Bu esa psixosomatik gipolaktatsiya holatlarida muhim ahamiyatga ega.

**Fitopreparatlarning kimyoviy tarkibi va ta’sir mexanizmi.** Fitoterapevtik galaktogoglarning samaradorligi ularning kimyoviy tarkibi bilan bog‘liq. Shivit urug‘i tarkibida karvon, limonen, flavonoidlar va fenol birikmalari mavjud bo‘lib, ular estrogen-simon ta’sir ko‘rsatadi. Fenxel va arpabodiyon tarkibidagi anetol moddasi prolaktin sekretsiyasini rag‘batlantirishi ilmiy tajribalar orqali isbotlangan.Fitopreparatlarning muhim afzalligi — past toksiklik, uzoq muddat qo‘llash imkoniyati va ona hamda bola uchun nisbatan xavfsizligidir. Shu bilan birga, ularning standartlashuvi va dozalash masalalari farmatsevtik nuqtai nazardan dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.



ISSN 3030-3907

**Kombinatsiyalangan preparatlar va zamonaviy farmatsevtik shakllar.** Zamonaviy farmatsiyada gipolaktatsiyani davolashda kombinatsiyalangan preparatlardan foydalanish tendensiyasi kuzatilmoqda. Bunday vositalar tarkibida fitokomponentlar, vitaminlar va mikroelementlar birlashtiriladi. Kapsula, sirop va choy shaklidagi preparatlar bemorlar tomonidan yaxshi qabul qilinadi. Nanoenkapsulyatsiya texnologiyalaridan foydalanish biofaollikni oshirib, faol moddalarning biologik o‘zlashtirilishini yaxshilashi mumkinligi haqida ilmiy ma’lumotlar mavjud. Bu yo‘nalish kelajakda galaktogog preparatlar yaratishda istiqbolli hisoblanadi.

**Gipolaktatsiyada farmatsevtik maslahat va klinik farmatsiya roli.** Klinik farmatsiya nuqtai nazaridan gipolaktatsiyada farmatsevtning roli muhimdir. Farmatsevtlar emizikli ayollarga dori vositalarining laktatsiyaga ta’siri, nojo‘ya reaksiyalar va dori-dori o‘zaro ta’siri haqida ma’lumot berishi zarur.Ayrim dori vositalari (diuretiklar, gormonal kontratseptivlar, simpatomimetiklar) laktatsiyani susaytirishi mumkin. Shu sababli farmatsevtik maslahat gipolaktatsiyaning oldini olishda muhim profilaktik chora hisoblanadi .

**XULOSA** Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, gipolaktatsiya ko‘p omilli patologik holat bo‘lib, uni davolash va oldini olishda farmakologik, fitoterapevtik va profilaktik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish zarur. Farmatsevtik jihatdan xavfsiz va samarali galaktogog vositalardan foydalanish laktatsiyani tiklashda muhim o‘rin tutadi. Kompleks va individual yondashuv gipolaktatsiyani muvaffaqiyatli korreksiyalash imkonini beradi.Shunday qilib, adabiyotlar sharhi gipolaktatsiyani davolash va oldini olishda farmatsevtik yondashuvlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Farmakologik va fitoterapevtik vositalarning kombinatsiyalangan qo‘llanilishi, individual yondashuv va farmatsevtik nazorat gipolaktatsiyani samarali boshqarish imkonini beradi. Zamonaviy farmatsiya fanida galaktogog preparatlarni takomillashtirish va yangi xavfsiz vositalar yaratish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. World Health Organization. *Infant and Young Child Feeding.* – Geneva: WHO Press, 2021. – P. 1–56.
2. Lawrence R.A., Lawrence R.M. *Breastfeeding: A Guide for the Medical Profession.* 8th ed. – Philadelphia: Elsevier, 2016. – P. 215–260.
3. Riordan J., Wambach K. *Breastfeeding and Human Lactation.* 5th ed. – Burlington: Jones & Bartlett, 2015. – P. 321–355.
4. Neville M.C., Morton J. Physiology and endocrine changes underlying human lactogenesis. *Journal of Nutrition*, 2001. – Vol. 131(11). – P. 3005–3008.



ISSN 3030-3907

5. Brown A. Psychological factors influencing breastfeeding. *Breastfeeding Review*, 2014. – Vol. 22(1). – P. 5–12.
6. Hale T.W., Rowe H.E. *Medications and Mothers' Milk.* 18th ed. – New York: Springer, 2019. – P. 45–78.
7. Kent J.C. How breastfeeding works. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 2007. – Vol. 52(6). – P. 564–570.
8. Anderson P.O. Domperidone as a galactagogue. *Breastfeeding Medicine*, 2017. – Vol. 12(4). – P. 224–228.
9. Grzeskowiak L.E. et al. Safety of domperidone in lactation. *Drug Safety*, 2018. – Vol. 41(2). – P. 129–136.
10. Walker M. *Breastfeeding Management for the Clinician.* 4th ed. – Burlington: Jones & Bartlett, 2017. – P. 187–214.
11. Lawrence R.A. Breastfeeding and maternal medication. *Pediatrics*, 2007. – Vol. 120(4). – P. 949–958.
12. World Health Organization. *Counselling for Maternal and Newborn Health Care.* – Geneva, 2015. – P. 89–112.



ISSN 3030-3907